

Universitätsbibliothek Wuppertal

M. Tullii Ciceronis Orationes diligentius recognitae & aptiore serie repositae

Cicero, Marcus Tullius

Lutetiae Paris, 1522

Iacobo Sadoleto.

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

[urn:nbn:de:hbz:468-1-431](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:468-1-431)

IACOBO SADOLETO.

Acpe ego mecum Sadolete, tum a natura editas, tū ab hominibus inuentas res animo re-
Sputās, eundem in omnib⁹ certa quadā ratione seruari ordinē ac progressum animaduer-
 to. Primo quidem paruo quodā a principio ortum omnes trahunt, tum deinde augeſcen-
 tes, eo paulatim per gradus quasi quosdā perueniūt, qđ in vniuscuiusq; natura pfectissimū est.
 Tum vero postq̄ id adeptæ fuerint, referri rursus ac senescere incipiunt: atq; ita sensim mi-
 nuī, vt postremo ad interitū etiā dilabātur. Id & in natis e terra stirpibus, & in omni ani-
 mantum genere intueri licet: quę vt imbecilla primo in lucem exierūt, hinc vires in dies su-
 māt, mox quę acq̄iserint paulatim dependant, ac cōficiant deniq; necesse est. Neq; vero fie-
 ri potuit, vt non eandē hanc cōditionem, omnes item artes, omnia opera, omnia inuenta ho-
 minum sequerentur. Sed & hęc cum ab ortu adoleuerint, eadē postea vetustate tandem exta-
 bescent. Tulit hanc scilicet legem natura, quę nulla vnq̄ vi abrogari posset, sed vna sine vlla
 exceptione inferiora hęc omnia necessitate quadam immutabili cōrineret. Ac ne multis ego
 exemplis conquirendis longius in re manifesta immorer q̄ necesse est, vel ex ipsa id eloquen-
 tia (cuius causa hęc a nobis dicta sunt) cognosci potest. Hęc (vt grecos omittam, quibus ra-
 men hoc idē euenisse reperietur) cū primum Romæ exorta est, per parua quędam incremen-
 ta longo tempore paulatim se ad summum euexit, cū rudis antea & ppe infans esset, primus
 Cato ei multū addidit, longius Galba, Porcinna, Carbo, Gracchi puexerūt. Græcorum eam
 gloriæ, Antonius, Crassus, Hortensius, æquauerūt. ita summa demū illi manus ab Cicerone
 imposita est, vt nihil præterea cuiusq; neq; ingenio, neq; industria, neq; vilo doctrinæ genere
 addi posset. Ab eo ruere, & ferri in p̄ius cœpit. Ac primo qđ sublata e ciuitate pax, & ea, cū
 qua simul creuerat, extincta libertas est. Nam cum bellis cuncta ciuilibus diutius agitata es-
 sent, eorum deniq; is finis fuit, vt oppressa tandem post multas ciuium clades, respública in
 vnus potestatem concesserit. Tum vero cum omnia ex vnus nutu penderent, nulla maiore
 more iudicia exercerentur, nullæ in senatu sententiæ, aut eę certe non liberæ dicerentur, nul-
 læ ad populum conciones haberentur, sed omne penitus sublatum eloquentiæ theatrū esset:
 aliis quibusdā artib⁹, & iis prauis plerūq; ac flagitiosis, summa omnia homines cōsequen-
 tur: simul præclarissimæ artis restingui indies studium, simul ea euanescere paulatim cœpit.
 Post vero, cū illa omnium populorum victrix, ac totius terrarum orbis imperio diu potita,
 eo tandem (vt humanarum rerum vices sunt) redacta gens esset, vt nulli nō nationi contem-
 ptui ac prædæ esset: ac nouę quotidie, & eę ab omni humanitate alienæ gentes, vel ab extre-
 mis etiā orbis finibus, Italiā deuastarent: extincto latinæ linguæ vsu, deleta pene Roma-
 no nomine, factum est vt e rot cladibus vix vmbra quadam ad nos Eloquentiæ peruenerit.
 Sed & hęc etiā pene e manib⁹ nuper elapsa, pene omnis funditus extincta est. Quam em̄ post
 tot incommoda recreari iam aliquantum decuit, eam noua quędam calamitas excepit. Exor-
 ta opinio est, & ea per plurimorum iam animos peruaserat, vt nemo satis eruditus, nemo sa-
 tis vilo doctrinæ genere excultus iudicaretur, qui cognitis & vsitatis verbis vteretur. Hi de-
 mū præclare locuti, hi omni laude, omni admiratione digni præter ceteros putabantur, qui
 ita aliquid scripserant, vt vix id percipi ab vilo posset. Imperiti quidam, & nullo vsu, nullo in-
 genio homines, cū ea plerūq; plurimi fieri vulgi iudicio viderent, quæ ab omnibus ignorarē-
 tur, nec sibi aliud ad cōmendationem hominū patefieri iter animaduertent, eo se posse per
 tenebras peruenire arbitrati sunt, quo pauci luce potuissent. Quod cum primo illis in ma-
 xima latinæ linguæ, atq; omnium bonarum artium inscitia recte cessisset, tum non pauci eos
 secuti, eo tandem rem adduxerant, vt breui tempore veterem illam dicendi gloriam hac ca-
 liginē obrui atq; aboleri penitus necesse esset. Nullas hi non vetustatis latebras perscrutabā-
 tur. Hinc verba vel ipsi etiā Romulo, & priscis illis Latinis iam tum obsoleta & desita pro-
 ferebant. Quin vt obscuriora ea essent quæ dicerent, græca etiā sæpe pleraq; sæpe barbara
 congerebant: digni qui eo naturæ munere, quo tam male abutebantur, omnino carerent. Cū
 enim ob id nobis sermo datus sit, vt hoc ea quæ animo occultātur, depromi possint, quid fie-
 ri alienius potest, q̄ ita quenq; loqui, vt nihilo magis intelligatur, q̄ si omnino nihil loquerē-
 tur! Nulla vnq; res magis omnem euertere eloquentiam potuit. Quippe & labefacta iam ac
 prope dirutę inciderat: & sublata verborum elegantia, ipsum etiā illius solum ac fundamē-
 ta eruebant. Quid, q̄ insolentibus & sordidis illis verbis hęc sententiæ suberant, vt recte hoc
 saltem fecisse videri queant, q̄ tam abiectas res, tam sedulo tantis verborum tenebris occul-

Rerū incre-
 menta.

Lex nature
 abrogari
 nequit.
 Eloquentiæ
 incrementa.

In antiqua
 rios & obs-
 curitatis
 amatores.

rarint! Sed bene id profecto cecidit, quod non melior huic quam ceteris rebus conditio data est. cum late serperet, ac non paruum iam Italiae partem occupasset, atque ubique iam se terrarum diffunderet, medio in cursu concidit. nonnulli his scilicet se viri doctissimi, ut infestissimis latini nominis hostibus obiecerunt. Quorum opere factum est, ut foeda illa barbarie profligata, ab propinquo iam interitu Eloquentia vindicata sit. Et initium quidem bene gerendae rei ab Romanis ortum est. Vna Roma quasi tutissima arx quaedam fuit, a qua semper haec labes reiecta sit: quo nullo unquam conatu irruerit. hic tanquam pro aris, ac focis, summa vi certatum est: ut cum caetera a maioribus tradita, amissa essent, haec saltem parentum laus retineretur. Represso igitur foedissimorum hostium impetu, facilius de illis victoria facta est. Ac ne omnes a me hi, quorum egregia in hac re opera exitit, commemorentur: tu certe praeter caeteros acerrime illos semper insectatus es. Tu afflictam semper Eloquentiam protexisti. Tu tuis scriptis, quorum nemo non maxime elegantiam admiratur, quae illius, quae Latinae linguae vox esset, ostendisti. Factum est igitur, ut nemo iam tota Italia sit, qui obscurum id & incultum dicendi genus non magno opere contemnat: qui non unum sibi maxime Ciceronem, tum ut quisque Ciceroni simillimus est, & facillime perlegendos, & omni studio sequendos putet. Quin & transalpinae etiam nationes iam se nobis coniunxerunt: nec minus ab his feliciter arma pro Latino nomine sumpta sunt. ut reliquos ex his omittam, tuus ille e tuis castris profectus, tuis praecipis instructus, tuis monitis excitatus, Longolius ita rem gerit: ita longius quotidie Romanae linguae fines profert: & ea ab aliis item nonnullis opera nauatur: ut si id desperandum sit, posse aliquando Eloquentiam in antiquam illam, e qua deiecta est, restitui dignitatem: id certe affirmari possit, eam linguam quae quondam, tum, cum maxime floruit, Italiae tantum finibus continebatur, nunc breui tempore in nullas non totius orbis partes peruenturam. Neque tamen cessandum est: sed si usque latet, & ubique locorum perquirenda, & omni ratione eicienda penitus haec pestis est. Ego quidem quantum in me virum est, id omne in hanc rem confero: & cum maiora non audeam, id saltem enitor, ut Ciceronis scripta, quae incuria quadam ac vetustate deformata circumferuntur, ex antiquis exemplaribus meo labore suae dignitati reddantur, & emendatiora in lucem prodeant. Atque alia quidem alia: nunc eius orationes damus. Quarum cum duo iam volumina, alterum Leonis. X. alterum Petro Bembo missum sit, tertium hoc Sadolete, sub tuo nomine in manus hominum perueniet. Recte tu mihi Bembo adiungi visus es, ambo eiusdem Pontificis a secretis estis: ambo & literis & omni morum elegantia praestantissimi: quin eo etiam inter vos amore deuincti, ut exemplo esse possitis, nullum esse ad confirmandam amicitiam arctius vinculum, quam morum similitudinem, ac studiorum societatem. Sed & ego tanti te facio, ut egregias tuas virtutes, neque admirari, neque de his, quoties aliqua offertur occasio, praedicare unquam desinam. Ad adeo cum mea ipse sponte libens facio: tum eo libentius etiam, quod nihil arbor posse a me Bembo gratius accidere. Multa mihi cum illo ac magnae necessitudinis causae intercedunt. coniunxit patria, communis utriusque nostrum parens, mea quaedam praestantis ingenii admiratio, & non alienus illius a me animus, coniunctiores fecit. auctam in dies benevolentiam assidua familiaritas confirmavit. plurimis illius in me meritis haec omnia cummulata sunt. Quam ob rem, ut nihil me aliud ad id impellat, qui possum non summa te benevolentia prosequi: cuius summa cum amicissimo mihi viro coniunctione nihil sit illustrius. Cum vero animi ad id tui ea etiam accedant ornamenta, quae vel ignotos etiam ut amemus cogere consueuerunt, quam tandem meam in te esse voluntatem decet! Eam scilicet quae & amicissimo, & omni laude praestantissimo viro debetur. Accipe igitur paruum hoc mei in te amoris pignus: neque eum tamen ex hoc metiri velis, sed ex eo potius, quod profectus a Leone Pontifice Maxi. cui literarum amantissimo, omnia literarum monumenta deberi videntur, & Petro Bembo, cui ego omnia debeo: neminem habui, quem tibi praefendum putarim.

Romani
primi lingue
suae vindicantes.
Sadoleti praefatio
conia.

Ciceronis
laus.

Christophorus
Longolius.

Orationum
volumina.